Adroddiad Asesu Manwl ar Lunio Polisïau Cynhwysol

Teitl: Dringo'n Uwch: Creu Cymru Egnïol

Adran/Is-adran: Adran Iechyd y Cyhoedd a'r Proffesiynau Iechyd

Swyddog Arweiniol: Chris Tudor-Smith

Cyflwyniad:
Mewn ymateb i adroddiad Pwyllgor Archwilio Cynulliad Cenedlaethol Cymru, *Cynyddu Gweithgarwch Corfforol yng Nghymru* rhoddwyd y cyfrifoldeb i'r Prif Swyddog Meddygol am arwain y cydgysylltu trawsadrannol ar weithgarwch corfforol ac am ddatblygu cynllun gweithredu ar weithgarwch corfforol.

Datblygu'r Strategaeth
Er mwyn sicrhau bod natur drawsbynciol y cynllun yn cael ei gydnabod, sefydlwyd grŵp o randdeiliaid mewnol yn cynnwys cynrychiolaeth o'r adrannau canlynol:

- Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
- Yr Adran Materion Cyfansoddiadol, Cydraddoldeb a Chyfathrebu
- Adran yr Economi a Thrafnidiaeth
- Adran yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai
- Yr Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
- Adran Iechyd y Cyhoedd a'r Proffesiynau Iechyd
- Yr Adran Materion Gwledig a Threftadaeth
- Yr Adran Cyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol

Sefydlwyd hefyd grŵp o randdeiliaid allanol yn cynnwys y sefydliadau canlynol:

- Prif Swyddogion Hamdden - Cyrff llywodraethu chwaraeon - Cyngor Chwaraeon Cymru - Canolfan Iechyd Cymru - Y Gwasanaeth Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol - Sustrans - Cyngor Cefn Gwlad Cymru - Chwarae Cymru - Skills Active	- Ffederasiwn Chwaraeon Anabledd Cymru - Y Panel Cynghorwyr Addysg Awyr Agored - Cymdeithas Chwaraeon Cymru - Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru - Cyngor Dinas / Bwrdd Iechyd Lleol Casnewydd - Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru - British Universities and College Sport - British Waterways - Cymdeithas Arweinwyr Ysgolion a Cholegau

At hynny cynhaliwyd cyfarfodydd gyda chyrff allanol eraill, gan gynnwys

- Anabledd Cymru
- Rhwydwaith Menywod Lleiafrifoedd Ethnig Cymru
- Y swyddog arweiniol yn Sport Council for Equality
- Draig Ffynci
- Cydgysylltwyr Ysgolion Iach

Cynhaliwyd hefyd ymgynghoriad ehangach â rhanddeiliaid ym mis Rhagfyr 2008.

Cyhoeddwyd dogfen ymgynghori ddrafft ym mis Mai 2009 yn rhestru cyfres o gamau gweithredu gan nodi asiantaethau a phartneriaid arweiniol ar gyfer pob cam gweithredu. Cynhyrchwyd fersiwn plant o adran Plant a Phobl Ifanc Egnïol y Cynllun ynghyd â cherdyn post i ymateb. Sefydlwyd tudalennau gwe penodol wedi eu hanelu at y gynulleidfa hon. Hwyluswyd gweithdy ymgynghori gyda 31 o bobl ifanc gan Draig Ffynci.

Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 31 Gorffennaf. Ymatebodd 221 o sefydliadau / unigolion i'r ymgynghoriad. Bu i 79 naill ai lenwi'r holiadur yn ymateb i'r ymgynghoriad neu gyflwyno ymateb ysgrifenedig (gweler y manylion yn Atodiad 1), a defnyddiodd 142 y cerdyn post i ymateb.

Dadansoddwyd yr ymatebion a diwygiwyd y Cynllun Gweithredu i adlewyrchu'r sylwadau hyn. Dyma'r prif newidiadau i'r cynllun mewn perthynas â materion cydraddoldeb:

- Symudwyd nodau'r cynllun mewn perthynas â chydraddoldeb i ddechrau'r cynllun
- Ychwanegwyd at yr wybodaeth am dargedau trwy roi llinell am bwysigrwydd olrhain y data cydraddoldeb
- Ychwanegwyd annhegwch fel thema sylfaenol benodol a nodwyd camau gweithredu ar hyfforddiant i weithwyr proffesiynol a gwirfoddolwyr; gwella mynediad at wasanaethau; ymchwil ac adolygu; a chynnal rhaglenni a gweithredu deddfwriaeth
- Ychwanegwyd camau gweithredu at yr adran blant mewn perthynas â chwarae, lledaenu arferion gorau, cymorth i raglenni, mynediad at gyfleusterau, deddfwriaeth fetio a gwahardd a thargedu'r sawl nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant
- Diweddaru'r Cynllun Gweithredu Heneiddio'n Iach a sicrhau bod ymatebion lleol i'r strategaeth pobl hŷn yn cynnwys gweithgarwch corfforol.

Ffynonellau tystiolaeth

Mae'r Asesiad Sgrinio Cychwynnol wedi ei gyplysu yn Atodiad 2. Mae gwaith pellach yn cael ei wneud ar hyn o bryd i ddarganfod arolygon ac ymchwil a wnaed gan bartneriaid y tu allan i'r Cynulliad a sut y gallent gyfrannu at y gronfa o dystiolaeth.

Mae rhestr wirio ar Bolisi'r Iaith Gymraeg hefyd wedi ei chwblhau.

Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb: Cyfarfod Asesu Manwl

Cynhaliwyd Cyfarfod Asesu Manwl â swyddogion arweiniol ar gydraddoldeb i adolygu'r cynllun diwygiedig, gyda rhanddeiliaid allweddol o Anabledd Cymru, Rhwydwaith Menywod Lleiafrifoedd Ethnig Cymru, swyddog arweiniol Cyngor Chwaraeon Cymru ar Gydraddoldeb, Age Concern a swyddogion mewnol y Cynulliad. Ychwanegwyd yr elfennau canlynol:

- Ailysgrifennwyd y paragraff ar annhegwch ar dudalen 15 fel bod y camau gweithredu angenrheidiol yn eglur
- Aralleiriwyd y camau gweithredu yn yr adran ar anghydraddoldeb er mwyn tanlinellu pa grwpiau cydraddoldeb y byddai'r camau gweithredu'n eu targedu
- Ychwanegwyd camau gweithredu at yr adran ar annhegwch
- Newidiwyd un o'r blaenoriaethau yn yr adran ar amgylchedd egnïol i adlewyrchu anghenion pobl anabl
- Gwnaed y cysylltiadau rhwng y cynllun gweithredu a'r strategaeth pobl hŷn yn fwy penodol.

Cytunwyd nad oedd y cynllun yn debygol o greu anfantais i unrhyw grŵp.

Crynodeb o effaith arfaethedig y cynllun ar grwpiau cydraddoldeb

<u>Cyffredinol</u>

Mae pwyslais y cynllun ar sicrhau bod pawb yn y boblogaeth yn cael ei annog i wneud mwy o weithgarwch corfforol. Mae tystiolaeth i awgrymu mai trwy annog pobl lonydd neu eisteddog i fod yn fwy egnïol y gellir gwneud yr argraff fwyaf ar iechyd. Mae'r ystadegau a gyflwynwyd yn yr Asesiad Effaith Cychwynnol yn pwysleisio y credir bod rhai grwpiau cydraddoldeb yn cyfranogi llai na'r boblogaeth yn gyffredinol ac y byddent felly'n flaenoriaeth.

Mae nifer o gamau gweithredu penodol a gaiff effaith uniongyrchol ar grwpiau cydraddoldeb a rhoddir crynodeb o'r rhain yn yr adrannau isod. Ond dim ond hyn a hyn y bydd y camau gweithredu hyn yn ei gyflawni o ran cyflwyno cyfleoedd a sylweddolir y bydd cyfrifoldeb ar lawer o'n partneriaid i sicrhau bod gwasanaethau'n diwallu anghenion grwpiau cydraddoldeb. Bydd y cynllun yn cefnogi ein partneriaid yn y broses hon trwy'r mesurau canlynol:

- Darganfod ystadegau a thystiolaeth a fydd yn cyfrannu at ddeall anghenion grwpiau cydraddoldeb er mwyn cefnogi cynllunio lleol
- Lledaenu arferion gorau
- Sicrhau bod y cynlluniau gweithredu lleol newydd yn mynd i'r afael â materion cydraddoldeb
- Annog datblygu'r gweithlu
- Cynnal ymgyrch farchnata cymdeithasol a fydd yn targedu grwpiau penodol dros gyfnod, gan ddechrau â phlant bach a'u teuluoedd.

Anabledd

Sylweddolir y gall pobl anabl wynebu rhwystrau ychwanegol o ran cael at gyfleoedd i fod yn fwy corfforol egnïol. Dynodwyd nifer o gamau gweithredu yn yr adran ar annhegwch i helpu pobl anabl i fod yn fwy egnïol ac annog newidiadau diwylliannol mewn asiantaethau sy'n bartneriaid allweddol er mwyn sicrhau bod gwasanaethau a chyfleoedd yn cael eu targedu'n briodol.

Hil /Crefydd/Cred/Diffyg cred

Ar hyn o bryd ychydig o dystiolaeth benodol sydd ar gyfraddau cyfranogi yn ôl crefydd a chred ac fe'i cyflwynir mewn perthynas ag ethnigrwydd. Yn ddiweddar cynhaliwyd adolygiad systematig o'r llenyddiaeth ar Gymunedau Du a Lleiafrifoedd Ethnig mewn chwaraeon a gweithgareddau hamdden corfforol gan y prif gyrff chwaraeon ar draws y Deyrnas Unedig. Nid yw'r adroddiad llawn ar gael eto ond mae'r crynodeb yn tanlinellu'r angen am ddealltwriaeth ac ymwybyddiaeth ddiwylliannol o anghenion cymunedau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig ynghyd â'r angen i ymgynghori’n briodol i sicrhau y datblygir cyfleusterau a gwasanaethau sy'n ddiwylliannol briodol. Bydd y camau gweithredu a restrir yn yr adran ar annhegwch yn cefnogi hyfforddiant ar gyfer asiantaethau darparu allweddol, ochr yn ochr â'r gwaith parhaus sy'n digwydd trwy raglenni fel Mentro Allan a phrosiectau eraill a gefnogir gan grantiau'r Cyngor Chwaraeon. Caiff y gwersi a ddysgir o'r prosiectau hyn eu lledaenu i bartneriaid er mwyn annog eu mabwysiadu ar draws Cymru.

Rhyw

Cydnabyddir bod y cyfraddau cyfranogi i fenywod a genethod yn is nag i ddynion a bechgyn. Anelir prosiectau fel 5X60 at annog merched i gymryd rhan mewn gweithgarwch corfforol, ac mae eraill fel Dewch i Gerdded Cymru yn denu mwy o fenywod nag o ddynion. Mae'r cynllun yn pwysleisio y bydd y gwersi a ddysgir o'r rhaglenni yn cael eu lledaenu i bartneriaid. Anogir y cynlluniau gweithgarwch corfforol newydd i ddangos sut y byddant yn targedu menywod a merched, a bydd cymorth ar gael o hyd ar gyfer prosiectau trwy'r prosesau grant sydd eisoes yn bodoli.

Oedran

Mae adran yn y cynllun yn rhestru'r blaenoriaethau a'r camau gweithredu i annog mwy o blant a phobl ifanc i gymryd rhan. Datblygwyd y rhestr o flaenoriaethau trwy ystyried y dystiolaeth a dynodi meysydd a ddylai arwain at fwy o gyfranogi.

Mae'r adran ar oedolion yn nodi pobl hŷn fel grŵp blaenoriaeth. Bydd y cynllun hwn yn cefnogi gwireddu'r Strategaeth ar gyfer Pobl Hŷn yng Nghymru. Mae'r cynllun yn atgyfnerthu cefnogaeth barhaus Llywodraeth y Cynulliad i Nofio am Ddim ac i'r gwaith y mae Age Concern a Help the Aged yn ei wneud i ddatblygu hyfforddiant cymheiriaid.

Cyfeiriadedd Rhywiol

Cadarnhaodd adolygiad diweddar o lenyddiaeth gan gyrff chwaraeon y Deyrnas Unedig ar gyfeiriadedd rhywiol a chwaraeon y diffyg tystiolaeth mewn perthynas â lefelau cyfranogi (Brackenridge et al 2009). Amlygodd yr adroddiad yr angen am ganllawiau ar arferion gorau. Mae'r adran ar annhegwch yn y cynllun gweithredu hwn yn cynnwys camau gweithredu i ledaenu arferion gorau ac ar ôl datblygu’r canllawiau hyn fe’u dosberthir i'r cyrff perthnasol.

Camau nesaf

Bydd y Gweinidog yn cael copi o'r cynllun gweithredu diwygiedig ochr yn ochr â'r adroddiad hwn.

Bydd tystiolaeth bellach yn dal i gael ei chasglu er mwyn llywio gweithredu'r cynllun yn y dyfodol.

Ymhen pum mlynedd cynhelir adolygiad o'r cynnydd yn erbyn camau gweithredu yn ymwneud â llunio polisi cynhwysol.

Atodiad 1

Cyngor Chwaraeon Cymru Sefydliad Rheoli Chwaraeon a Hamdden Cymru Cymdeithas Chwaraeon Cymru Ffederasiwn Chwaraeon Anabledd Cymru Undeb Rygbi Cymru Cyf. Cymdeithas y Diwydiant Ffitrwydd Tennis Cymru Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot Cyngor Bwrdeistref Sirol Tor-faen Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent Cyngor Sir Gwynedd Dinas a Sir Abertawe Cyngor Sir Caerfyrddin Cyngor Sir Caerfyrddin Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Sir y Fflint Cyngor Sir y Fflint Cyngor Gwynedd Council Canolfan Iechyd Cymru Iechyd Cyhoeddus Cymru Y Gymdeithas Ffisiotherapi Siartredig Pwyllgor Rheolwyr Ffisiotherapi Cymru Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant yng Nghymru Pwyllgor Fferyllol Cymru Cymdeithas Feddygol Prydain Cymru/Wales Pwyllgor Ymgynghorol Therapïau Cymru, LlCC Bwrdd Cynghorau Iechyd Cymuned Cymru Cynghrair Iechyd Caerdydd Rhwydwaith Iechyd a Gofal Cymdeithasol, Blaenau Gwent	Y Gronfa Loteri Fawr Dyfrffyrdd Prydain Cyngor Cefn Gwlad Cymru Fields in Trust, Cymru Y Comisiwn Datblygu Cynaliadwy yng Nghymru Comisiwn Coedwigaeth Cymru Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru Sustrans Cymru National Deaf Children's Society, Cymru Scope Cymru Diabetes UK Cymru Canolfan Sefydliad Prydeinig y Galon ar gyfer Gweithgarwch Corfforol ac Iechyd - Prifysgol Loughborough NSPCC Cymru/Wales Mind CYMRU Ffederasiwn Cenedlaethol Sefydliadau’r Merched Ymddiriedolaeth Gwirfoddolwyr Cadwraeth Prydain Cymru Clybiau Plant Cymru Kids’ Clubs Troedio Sir y Fflint Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol Age Concern Cymru Help the Aged yng Nghymru Ymgyrch y Parciau Cenedlaethol Prifysgol Morgannwg Partneriaeth Real World Learning Cymru ICON Vocational Training Cyf. SkillsActive ContinYou Cymru Canolfan Gymunedol Cwmafan Abbott UK Partneriaeth Gwella Iechyd Strategol trwy Weithgarwch Corfforol Castell-nedd Port Talbot Cyngor Gwynedd Council

Cynghrair Her Iechyd Gwynedd	Partneriaeth Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles Caerffili Gwasanaeth Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol Cymru

Templed Asesiad Sgrinio

Atodiad B

Polisi Arfaethedig - Cynllun Gweithredu Gweithgaredd Corfforol **Ticiwch y blwch priodol**

Maes Cydraddoldeb	Tystiolaeth a Nodwyd	Pwysoliad			Perthnasedd				Materion a godwyd gan y dystiolaeth
		Anfoddhaol	Boddhaol	Cryf	Dim perthnasedd	Isel	Canolig	Uchel	
Anabledd (Gorfodol)	**Nid yw'r data yn yr Arolwg Iechyd Cymru cyfredol yn sampl digon mawr i benderfynu beth yw'r cyfraddau cyfranogi mewn gweithgarwch corfforol yng Nghymru, ond mae tystiolaeth o rannau eraill o'r Deyrnas Unedig (Sport England- Active People Survey 2007/08) yn awgrymu bod cyfranogaeth oedolion mewn chwaraeon (gan gynnwys cerdded a seiclo) yn aml yn is nag yn y boblogaeth yn gyffredinol.** **Mae'r ffactorau a nodir fel rhai sy'n rhwystro cymryd rhan yn ymwneud â**		**X**				**X**		**Mae diffyg data i Gymru ar gyfraddau cyfranogi yn y grŵp hwn.**

	mynediad corfforol, diffyg gwybodaeth a sgiliau canolfannau hamdden a gwirfoddolwyr, cost, materion iechyd a mynediad at wybodaeth ynglŷn â gweithgareddau. (Sport England 2002, Rimmer et al 2004)). **Nod y camau gweithredu yn y cynllun yw annog cymryd rhan trwy ymdrin â'r rhwystrau amgylcheddol a hyfforddi'r gweithlu, ond hefyd gweithio gydag FDSW ac asiantaethau eraill i roi cynlluniau sy'n anelu at greu newid diwylliannol o ran darparu gwasanaethau gweithgarwch corfforol i bobl ag anableddau ar brawf.**								
Hil (Gorfodol)	**Mae'r dystiolaeth ar lefelau cyfranogi grwpiau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig yn wan oherwydd meintiau samplau'r arolwg. Mae'r dystiolaeth o Loegr yn awgrymu bod y rhan fwyaf o leiafrifoedd ethnig yn cymryd rhan mewn llai o weithgarwch corfforol, ar wahân i grwpiau Croenddu Caribïaidd a Gwyddelig. Cydnabyddir er hynny bod menywod ar draws pob hil yn cyfranogi llai, yn arbennig Menywod De Asiaidd (Llywodraeth EM 2009). Mae rhai enghreifftiau o arferion gorau eisoes ar gael trwy gynlluniau fel**		**X**			**X**			**Y diffyg data i Gymru ar gyfraddau cyfranogi yn y grŵp hwn**

	Mentro Allan, a rhestrir camau gweithredu i ddysgu gwersi o'r rhain a lledaenu'r arfer yn ehangach. Bydd y cynlluniau gweithgarwch corfforol lleol newydd yn annog camau a gymerir yn lleol i ddangos sut y byddant yn targedu grwpiau â lefelau cyfranogi isel								
Rhyw (gan gynnwys trawsrywiol)	Mae cyfraddau cyfranogi menywod trwy'r trwch yn is na rhai dynion (Arolwg Iechyd Cymru 2007). Ni ellid gweld dim tystiolaeth ar gyfraddau cyfranogi trawsrywiol (Brackenridge et al 2008). Gwyddom hefyd fod cyfraddau cyfranogi bechgyn yn uwch na rhai merched (HBSC 2005/6) Bydd data'n cael eu holrhain i sicrhau bod ceisio cau'r bwlch cyfranogi hwn yn nod wrth weithredu'r cynllun hwn. Mae'r cynllun yn dynodi'r grŵp hwn yn flaenoriaeth a bydd angen cynlluniau gweithgarwch corfforol lleol i ddatblygu camau gweithredu i dargedu grwpiau â lefel cyfranogi isel.			X				X	

Oedran	**Mae llai o gymryd rhan mewn gweithgarwch corfforol wrth fynd yn hŷn (Arolwg Iechyd Cymru 2007). Mae plant yn aml yn dibynnu ar anogaeth y teulu ac felly mae ymyrryd trwy gyfrwng y teulu yn rhan allweddol o'r cynllun hwn.** **Mae'r cynllun yn nodi pwysigrwydd sicrhau bod pobl hŷn yn dal i gymryd rhan mewn gweithgarwch corfforol am gymaint o amser ag y mae modd gan y gall hyn gael effaith fawr ar ansawdd bywyd. Mae nifer o gamau gweithredu yn y cynllun i geisio sicrhau targedu mwy o gyfleoedd at y grŵp hwn.**			**X**				**X**	
Crefydd/Cred/Diffyg cred	**Ychydig o dystiolaeth sydd ar gael ynglŷn â hyn gan fod arolygon yn aml yn cael eu cyflwyno yn ôl ethnigrwydd ac nid crefydd. Lle ceir tystiolaeth y mae'n ymwneud â rhwystrau sy'n wynebu rhai menywod Mwslemaidd, a gellir goresgyn llawer o'r rhain â rhaglenni, staff a newidiadau amgylcheddol priodol. (Sport Scotland 2008)** **Mae'r camau gweithredu yn y cynllun yn ceisio annog cymryd rhan trwy ymdrin â rhwystrau amgylcheddol a**		**X**				**X**		**Y diffyg data i Gymru ar gyfraddau cyfranogi yn y grŵp hwn**

	hyfforddi'r gweithlu.								
Cyfeiriadedd Rhywiol	**Nid oes tystiolaeth ar hyn o bryd i ddynodi na rhwystrau na chyfraddau cyfranogi (Brackenridge et al 2008)**				**X**				
Hawliau dynol: os yw'n berthnasol (gweler Atodiad Ch am ragor o wybodaeth)									

- Brackenridge C, Alldred P, Jarvis A, Maddocks K a Rivers I (2008), A review of Sexual Orientation in Sport. Sport Scotland
- Llywodraeth EM (2009), Be active: be healthy
- Rimmer J.H., Riley B., Wang E., Rauworth, A. a Jurkowski J. (2004), Physical activity participation among persons with disabilities: barriers and facilitators. American Journal of Preventative Medicine 25(5): 419-425.
- Sport England (2002), Adults with a disability and sport national survey 2000-2001
- Sport Scotland (2008), Muslim Women in Sport – a minority within a minority
- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008), Arolwg Iechyd Cymru
- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2006), Arolwg o Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oed Ysgol